

הזכות לקיום בכבוד

מצוקת החובות

על רקע המדיניות החברתית-כלכלית המונהגת בישראל בעשורים האחרונים, מצוקת החובות הפכה לאחת הבעיות המרכזיות שעמה מתמודדים תושבי המדינה. קיומם של חובות הוא קושי מרכזי במיוחד עבור אנשים ונשים החיים בעוני, מכיוון שהם מהווים חסם ליציאה מעוני וגורם משמעותי בהעמקתו ובהפיכתו לתופעה בין-דורית, ומעמידים בסכנה ממשית את זכויות היסוד של החייבים ושל משפחותיהם לקיום בכבוד, לתנאי מחייה נאותים, לקורת גג, לביטחון תזונתי, לבריאות ולחינוך.

למרות ההשלכות הקשות של מצוקת החובות, בישראל אין מדיניות שמטרתה להעניק לחייבות ולחייבים מענה ופתרונות מיטביים ולסייע להם לצאת מעומק החוב ומהעוני.⁷⁹ כן בולטת הימנעותה של המדינה לאסוף נתונים על חובות ועל מאפייני החייבות והחייבים, והדבר מקשה על הבנת התופעה, ובהתאם – על פיתוח דרכים להתמודדות עימה.

מערך גביית החובות בישראל הוא מבוזר, לא אחיד, ויש בו פוטנציאל להביא לפגיעה קשה בזכויות אדם. על גופים שונים חלים דברי חקיקה שונים ביחס להליכי הגבייה שהם רשאים לנקוט, וזכויות החייבים משתנות בהתאם לכל הליך. פקודת המסים (גבייה), חוק מנדטורי ארכאי משנת 1929, מעניקה לרשויות ולגופים שונים, כמו המוסד לביטוח לאומי, תאגידי המים והביוב, רשויות מקומיות, מגן דוד אדום, רשות המסים ועוד, סמכויות מרחיקות לכת לגביית חובות, שפגיעתן בזכויות הפרט קשה. בין הבעיות בהליך הגבייה על פי הפקודה: אפשרות לנקוט באמצעי גבייה קיצוניים, כגון הטלת עיקול על חשבון הבנק, ללא הליך שיפוטי וללא מתן זכות טיעון וערעור; הפרטת סמכויות שלטוניות לחברות הפועלות למטרות רווח; וניפוח החוב באמצעות ריביות והוצאות גבייה. גם במערכת ההוצאה לפועל, שבאמצעותה יכולים אדם או רשות לגבות חוב מאדם אחר, קיימים פערי כוח וידע אדירים הפועלים לטובת הנושים ונגד החייבים. מערכת הגבייה בישראל נגועה גם בהפרטה של סמכויות שלטוניות, בניפוח אוטומטי של חובות באמצעות ריביות גבוהות הקבועות בחוק, ובבעיות נוספות.⁸⁰

בשנה החולפת חלו כמה התפתחויות בנושא זכויותיהם של חייבות וחייבים. בין היתר:

- ביולי 2015 התקבל בכנסת תיקון לחוק ההוצאה לפועל,⁸¹ שיזמה חברת הכנסת מרב מיכאלי והובילה שרת המשפטים איילת שקד, ושמטרתו לאפשר ל"חייבים מוגבלים באמצעים" שחובם נגבה באמצעות ההוצאה לפועל לקבל צו הפטר (פשיטת רגל) במסגרת מערכת ההוצאה לפועל. צו כזה "מאפס" למעשה את מצבו הכלכלי של החייב ומוחק את חובותיו, כך שהוא יכול לפתוח דף חדש ולצאת ממעגל החובות והעוני. זהו תיקון חשוב, אך הוא יעמוד בתוקפו למשך שלוש שנים בלבד ואינו פתרון קבוע וארוך טווח. כמו כן הוא יחול רק על חלק מהחייבים נטולי האמצעים שהיו יכולים להפיק ממנו תועלת.⁸²

⁷⁹ למדיניות כזו צריכים להיות שני רבדים: הראשון הוא התמודדות עם סיבות העומק ליצירת חובות בקרב אוכלוסיות עניות בשלבים המקדימים ליצירת החוב, ולספק את המענים המתאימים בשלבים אלה (למשל: הוזלת מחירי השירותים החיוניים – ארנונה, מים וחשמל; חיזוק שירותי הרווחה; העלאת קצבאות הקיום; חיזוק שירות התעסוקה; פתרונות דיור לאוכלוסייה עניה; הענקת ליווי וחינוך להתנהלות כלכלית נכונה; רגולציה הדוקה יותר על שוק האשראי). השני הוא התמודדות עם חובות שכבר נוצרו, בין היתר באמצעות תיקון הליקויים במערכות הגבייה. ההתייחסות בדוח זה היא רק לרובד השני, של גביית החובות.

⁸⁰ בקרוב תפרסם האגודה לזכויות האזרח דוח מקיף בנושא.

⁸¹ [חוק ההוצאה לפועל \(תיקון מס' 47 והוראת שעה\), התשע"ה-2015](#). ראו גם: [אוסר סופית: פטור מהוצאה לפועל לחייב מוגבל באמצעים](#), הודעה באתר הכנסת, 28.7.2015; אורי תובל, [אוסר חוק המוחק את חוב ההוצאה לפועל של חייבים מוגבלים באמצעים](#), כלכליסט, 28.7.2015.

⁸² התיקון חל על חייבים שהוגדרו כמוגבלים באמצעים במשך ארבע שנים לפחות, ועמדו בצו התשלומים שהוטל עליהם במשך שלוש שנים. הוא עלול לפספס חייבים נטולי אמצעים רבים – מי שעדיין לא מוגדרים כמוגבלים באמצעים, מי שלא היו יכולים לעמוד בצו התשלומים ברצף הנדרש, מי שאין להם את הידע והאמצעים לממש את זכויותיהם כחייבים מוגבלים באמצעים, ועוד.

- עד לאחרונה, ביצוע חקירת יכולת בהוצאה לפועל הופרט לרואי חשבון ולעורכי דין פרטיים.⁸³ בשנת 2014 ביטלה רשות האכיפה והגבייה, באישור שרת המשפטים דאז ציפי לבני, את האפשרות לבצע חקירות יכולת על ידי חוקרים פרטיים, והחל ממאי 2015 כל חקירות היכולת מתבצעות על ידי רשמי ההוצאה לפועל, שהם עובדי ציבור.⁸⁴
- ב-1.1.2015 נכנס לתוקף תיקון לחוק הביטוח הלאומי,⁸⁵ המעמיד את תקופת ההתיישנות של חובות למוסד לביטוח לאומי על שבע שנים. על פי התיקון, אם תוך שבע שנים לא הודיע המוסד לחייב על קיומו של החוב או לא נקט הליכי גבייה בגינו, הוא לא יוכל עוד לנקוט בצעדים לגביית החוב או לקזזו מהקצבאות שמקבל החייב.
- המוסד לביטוח לאומי הודיע השנה על הקלות בתשלום חובות למי שאינם עובדים, ושצברו חובות כי לא היו מודעים לכך שעליהם לשלם דמי ביטוח לאומי. במסגרת המבצע שעליו הכריז המוסד בוועדה לפניית הציבור של הכנסת, החייבים יוכלו לשלם רק את הסכום המקורי של החוב ללא הצמדה וקנסות, ותתאפשר פריסה של 48 תשלומים.⁸⁶ המבצע מתייחס גם למקבלי קצבאות שצברו חובות למוסד לביטוח לאומי, ושהחובות מתקזזים מסכום הקצבה המגיע להם.
- מגן דוד אדום (מד"א) פרסם להערות הציבור טיוטה של אמות מידה לזכאות להנחות בתשלום על פינוי באמבולנס, כפי שנדרש לעשות על פי תיקון לחוק משנת 2012.⁸⁷ בשנים 2012 ו-2013 הוגשו לוועדת ההנחות של מד"א רק 300 בקשות, מתוך כ-700 אלף דרישות תשלום;⁸⁸ לנוכח שיעור הבקשות המזערי אפשר להעריך שעשרות אלפי אנשים שנזקקו לשירותי מד"א ושידם אינה משגת היו עשויים לקבל בשנים האחרונות הנחה, אך לא זכו לכך מכיוון שבמד"א לא גיבשו אמות מידה למתן ההנחות, ואף לא יידעו את החייבים על קיומה של הוועדה. לקביעת אמות המידה יש חשיבות רבה עבור אנשים עניים, שכן החשש מיצירת חוב למד"א מהווה עבורם גורם מרתיע בהזמנת פינוי חירום, גם כאשר יש בכך צורך רפואי.

מדובר בצעדים ראשוניים ומבורכים, אולם הדרך עדיין ארוכה לכינונו של מערך גביית חובות מודרני ומכבד זכויות אדם, שיאזן כראוי בין זכותן של הרשויות או הנושים לגבות חובות לבין זכויות היסוד של החייבות והחייבים, ובמיוחד מי שהם נטולי אמצעים. מערך גבייה כזה צריך להיות מושתת על עקרונות של שמירה על כבוד האדם: עליו להבטיח שיוותרו לחייב די אמצעים לקיום בסיסי בכבוד; על הליכי הגבייה להיות מידתיים; ומטרתם צריכה להיות אכיפת החיובים ולא ענישה.

⁸³ חקירת יכולת נועדה לבחון את מצבו הכלכלי של החייב כדי לברר את מידת יכולתו לשלם את החוב. היא כוללת, בין היתר, בדיקה של נכסיו, של הכנסותיו והוצאותיו ושל יציאותיו מישראל. על הסכנות שבהפרטת סמכות זו ראו: אן סוצ'יו, [חוק וסדר בע"מ: הפרטה של אכיפת החוק בישראל](#), האגודה לזכויות האזרח, אוגוסט 2013, בעמ' 65-67.

⁸⁴ מכתב מעו"ד שמרית רגב, דוברת רשות האכיפה והגבייה, לעו"ד רעות כהן מהאגודה לזכויות האזרח, 14.7.2015. (להלן: "מכתב דוברת רשות האכיפה והגבייה, 14.7.2015").

⁸⁵ [לחוק הביטוח הלאומי \[נוסח משולב\], התשנ"ה-1995](#) נוסף סעיף 363א – דרישה לתשלום חוב דמי ביטוח בתוך שבע שנים.

⁸⁶ [המוסד לביטוח לאומי הודיע בוועדה לפניית הציבור: נותר על קנסות והצמדות ונאפשר פריסה של 48 תשלומים לחייבים](#), הודעה באתר הכנסת, 14.7.2015. ראו גם [פרוטוקול ישיבת הוועדה לפניית הציבור מתאריך 14.7.2015](#).

⁸⁷ מיטל יסעור בית-אור, [בשורה נידת: מד"א יפרסם מי זכאי לפטור מתשלום על פינוי באמבולנס](#), ישראל היום, 26.8.2015; טיוטת אמות המידה שפורסמה באתר מד"א – [טיטת קריטריונים אחידים למתן הנחות/פטורים בחיובי מד"א מסוג אגרה](#), <http://bit.ly/1XoNUR4>. טיוטת אמות המידה פורסמה בעקבות פעילות האגודה לזכויות האזרח.

לעמדת האגודה, אמות המידה המוצעות חלקיות ובלתי מספקות, ואינן נותנות מענה הולם לסמכות שהוענקה למד"א בחוק. ראו: [הערות לטיטת הנהלים של מגן דוד אדום בעניין הנחות או פטור מחיובים](#), הודעה באתר האגודה לזכויות האזרח, 26.10.2015.

⁸⁸ תשובת מגן דוד אדום מתאריך 30.10.2014 לבקשת חופש מידע של האגודה לזכויות האזרח.

הזכות לקיום בכבוד

קצבאות

מצוקת החובות שכיחה יותר בקרב:

מחוסרי עבודה
(לעומת בעלי עבודה)

קשישים
(לעומת צעירים)

גברים
(יותר מנשים)

האוכלוסייה הערבית
(לעומת היהודית)

בקרב אוכלוסיות אלה נמצא גם כי סכום החוב גבוה יותר

מקורות: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, בנק ישראל, YNET

ניתוק שירותים חיוניים בשל חוב

חשמל ומים הם משאבים ציבוריים ומצרכים בסיסיים הנדרשים לשם קיום אנושי בכבוד. מים הם תנאי לחיים ולבריאות; חשמל חיוני לחיים בכבוד במדינה מודרנית, ובמקרים של מצב רפואי קשה או מזג אויר קיצוני הוא אף תנאי לחיים. לפיכך יש לאסור על ניתוק חייבים מאספקת המים או החשמל, ובמקום זאת לגבש כללים לחיבור צרכנים בעלי חוב לאספקת מים או חשמל מופחתת, שתאפשר להם להתקיים בכבוד. בשנה האחרונה, בזכות פעילותם של גופים, ארגונים וחברי כנסת, חלו התפתחויות חשובות בנושא ניתוקם מהזרם של אנשים ונשים מעוטי אמצעים, שאינם יכולים לעמוד בתשלומים וצוברים חובות לחברת החשמל או לתאגידי המים.

חשמל: כיום, היבטים שונים הנוגעים לניתוק או להגבלה של אספקת חשמל בשל חוב אינם מוסדרים.⁸⁹ כתוצאה מכך, מדי שנה מתבצעים עשרות אלפי ניתוקים למי שצברו חוב לחברת החשמל, ומותרים משפחות שלמות ללא יכולת לקיים את הפעולות הפשוטות ביותר של חיי היום-יום.⁹⁰ בין המנותקים גם אנשים ונשים עם מוגבלויות וחולים הזקוקים לתרופות שנשמרות בקירור או למכשור רפואי חשמלי, משקי בית שבהם חיים ילדים קטנים, קשישים ועוד. משפחות רבות אחרות מחוברות למונה תשלום מראש (מת"מ), שדורש הטענת כסף בכדי לקבל אספקת חשמל. במקרים רבים, חלק מהסכום המוטען במת"מ משמש לקיזוז החוב והסכום שנותר לצריכה שוטפת נמוך מאוד, ובפועל השימוש במת"מ מוביל לניתוקים חוזרים ונשנים של מי שידם אינה משגת. כך משמשים ניתוקי החשמל כאמצעי גבייה כוחני הפוגע בעיקר באנשים החיים בעוני, במקום לגבות את החובות באמצעות פנייה להליכים מידתיים יותר – מערכת בתי המשפט וההוצאה לפועל.

לאחרונה, בעקבות פעילותם של גופים וארגונים במסגרת "פורום חשמל",⁹¹ פרסמה רשות החשמל להערות הציבור טיוטת כללים שאמורים להסדיר הגבלה או ניתוק של אספקת החשמל בשל חוב, כמתחייב מחוק משק החשמל. זהו צעד חשוב בכיוון הנכון, אלא שהכללים שניסחה הרשות מתרכזים בעיקר בהיבטים טכניים, ועדיין רחוקים מלספק את ההגנה המהותית הנדרשת על הצרכנים. כך למשל, הכללים לא מכירים בזכות הבסיסית לחשמל, ואינם מחייבים את חברת החשמל לגבות את החוב שלא באמצעות ניתוק. הם אינם מגדירים מהי אספקת החשמל הבסיסית הנדרשת לשם קיום בכבוד, ואינם מגדירים אוכלוסיות פגיעות שתהיינה חסונות מפני ניתוק.⁹² העבודה מול רשות החשמל נמשכת, במטרה לגבש אמות מידה התואמות יותר לתפיסה של החשמל כזכות יסוד.

מים: ב-1.4.2015 נכנסו לתוקפם כללים חדשים,⁹³ אשר אוסרים על תאגידי המים לקבל החלטה על ניתוק צרכן מאספקת מים בשל חוב, מבלי שניתן אישור מפורש של מנהל רשות המים. זהו שינוי דרמטי בכל הנוגע לניתוקי אספקת מים של צרכנים ביתיים בגין חוב, ומשמעותי במיוחד למשפחות החיות בעוני. הכללים החדשים מאפשרים לתאגידי המים לפנות בבקשה לרשות המים לנתק צרכן רק לאחר שצבר חוב של מעל 1,000 ש"ח, ורק בתנאי שהתאגיד סבור כי לצרכן יש יכולת לשלם את חובו. במסגרת תהליך

⁸⁹ להרחבה ראו: טל דהן, [זכויות האדם בישראל – תמונת מצב 2014](#), האגודה לזכויות האזרח, דצמבר 2014, בעמ' 38-36.

⁹⁰ לעדויות על החיים בצל ניתוקי החשמל ראו: [הזכות לחשמל – עדויות של אנשים החיים בעוני](#), פורום החשמל, 2015. לרשימת החברים בפורום החשמל ראו ה"ש 91 להלן. ראו גם: חיים ריבלין, [החיים תחת איום הניתוק מחשמל](#), mako-חדשות 2, 27.8.2015.

⁹¹ ב"פורום חשמל" חברים: שותפות חיפה להתרת שרשרת העוני (הכוללת את תושבי העיר חיפה, אגף הרווחה – עיריית חיפה והפקולטה למדעי הרווחה והבריאות באוניברסיטת חיפה), רבנים למען זכויות האדם, האגודה לזכויות האזרח והקליניקה לזכויות אדם באוניברסיטת תל אביב. הפורום פועל בשיתופי פעולה עם המרכז הארצי לשלטון מקומי. למידע על פעילות הפורום: <http://www.acri.org.il/he/34875>.

⁹² לטיטוט הכללים ולהערות "פורום חשמל" ראו: [החשש מפני ניתוקי חשמל חייב להסתיים](#), הודעה באתר האגודה לזכויות האזרח, 1.9.2015.

⁹³ [כללי תאגידי מים וביוב \(ניתוק אספקת מים\)](#), התשע"ה-2015. לאישור הכללים הובילה פעילות אינטנסיבית של "פורום המים", שהוקם ביוזמת אגף הרווחה בעיריית ירושלים וחברים בו תושבים, עובדים סוציאליים, עובדי רווחה וארגונים חברתיים, ובהם האגודה לזכויות האזרח; פעילות של ארגונים נוספים; ומעורבות של יו"ר ועדת הכלכלה אבישי ברוורמן ושל חברי הכנסת איציק שמולי, איתן כבל ואחרים.

ההחלטה על ניתוק, צרכנים שמצויים במצב כלכלי קשה זכאים להעלות את טענותיהם בפני התאגיד ובפני רשות המים עוד בטרם קבלת ההחלטה על הניתוק. על פי הכללים החדשים, רשות המים לא תאשר לתאגידים לנתק מאספקת המים צרכנים חסרי אמצעים כלכליים.⁹⁴

יש לציין, כי הכללים שנכנסו לתוקף באפריל חלים רק על תאגידי המים, ולא על כאלף ספקי המים האחרים, בעיקר רשויות מקומיות ומועצות אזוריות, שממשיכים לנתק צרכנים כראות עיניהם, ללא תהליך מוסדר ואחיד וללא אישור של רשות המים. בישיבת ועדת הכלכלה של הכנסת באוגוסט 2015 הודיעה רשות המים כי היא מקדמת חקיקה להאחדת הסדרת ניתוקי המים על כל הספקים.⁹⁵

קצבאות הקיום

השנה התבשרנו על כך שסכום קצבאות הילדים יוגדל מ-140 ש"ח ל-150-188 ש"ח, וכי בכל חודש תעביר המדינה 50 ש"ח לטובת חסכון ייעודי עד להגיעם של הילד או הילדה לגיל 18. כמו כן הוגדלו קצבאות השלמת הבטחת הכנסה למי שהגיעו לגיל הפרישה ומקבלים קצבת זקנה, שארים או תלויים.⁹⁶ העלאת שיעורי הקצבאות היא צעד חיובי ומבורך, בעיקר על רקע נתוני העוני הגבוהים בישראל בכלל, ובקרב ילדים וקשישים בפרט: על פי נתוני המוסד לביטוח לאומי, ב-2013 חיו בעוני בישראל 1,658,200 נפשות (18.6% מהמשפחות) ובהן 756,900 ילדים (30.8% מהילדים בישראל), ו-22.1% מהקשישים.⁹⁷ נתונים אלה גבוהים בהרבה מהמוצע במדינות ה-OECD.⁹⁸

אולם כמו בפעמים קודמות שבהן שונה גובה קצבאות הקיום בשנים האחרונות, גם השינוי הנוכחי נעשה באופן שרירותי, ללא בחינה של התאמת גובה הקצבאות לסכום הנדרש על מנת להתקיים בכבוד. כבר לפני למעלה מעשור הכיר בג"ץ בזכות לקיום בכבוד, ובקצבאות כרכיב בסיסי לשם מימוש זכות זו.⁹⁹ למרות זאת, המדינה עדיין נמנעת במודע מלבדוק באופן מקצועי ומעמיק מה כוללת הזכות וכיצד אפשר לכמתה. בדיקה כזו נעשתה לפני כחמישים שנה, אבל מאז שינו ממשלות ישראל את סכומי הקצבאות שוב ושוב לפי שיקולים פוליטיים ואחרים, וללא כל התחשבות ביוקר המחיה.¹⁰⁰

גם השינוי האחרון נעשה באופן דומה: בעקבות המלצות הוועדה למלחמה בעוני (ועדת אלאוף) שפורסמו בשנה שעברה¹⁰¹ הסכים משרד האוצר להעלות את קצבת הבטחת הכנסה לקשישים בשיעור מסוים, ואילו ועדת השרים לחקיקה החליטה לבסוף על שיעור נמוך יותר. הן ההחלטה של משרד האוצר והן ההחלטה של ועדת השרים התקבלו באופן שרירותי – ללא תשתית עובדתית, ומבלי לקחת בחשבון את

⁹⁴ לפירוט התהליך וזכויות החייבים על פי הכללים החדשים ראו זכותן באתר האגודה לזכויות האזרח: **מים: תעריפים, חובות וניתוקים**, אפריל 2015.

⁹⁵ **רשות המים: עד סוף השנה יורחב האיסור לנתק מים ויחול גם על רשויות ללא תאגיד ואגודות מים; היו"ר כבל:**

מים הם כמו אוויר לנשימה – ביצענו מהלך חברתי אדיר תוך זמן קצר, הודעה באתר הכנסת, 10.8.2015; עופר וולפסון, **רשות המים: איסור הניתוק יורחב לכלל הרשויות**, News1-מחלקה ראשונה, 10.8.2015.
⁹⁶ **ועדת הכספים אישרה את העלאת קצבאות הילדים ואת תכנית 'חיסכון ארוך טווח' לכל ילד**, הודעה באתר הכנסת, 8.11.2015; צבי זרחיה, **קצבאות הילדים יגדלו רטרואקטיבית: כמה תקבלו בינואר מהמדינה?**, TheMarker, 9.11.2015; **מתחילים ליישם את דו"ח העוני: ועדות הכספים ועבודה ורווחה אישרו – תוגדל גמלת השלמת הכנסה לקשישים (מקבלי קצבת זקנה)**, הודעה באתר הכנסת, 11.10.2015.

⁹⁷ מירי אנדבלד ואח', **ממדי העוני והפערים החברתיים - דוח שנתי 2013**, המוסד לביטוח לאומי, דצמבר 2015 (להלן: **דוח העוני 2013**), בעמ' 7-8. יצוין כי זוהי ירידה בשיעור העוני יחסית ל-2012, אולם עדיין אין נתונים שיבהירו האם מגמת הירידה נמשכה גם בשנתיים האחרונות. לנתונים נוספים ראו: **דוח העוני האלטרנטיבי 2014**, ארגון לתת. כמו כן ראו למשל: עומרי אפרים, **הקשישים העניים: "לא חיים, רק נושמים"**, ynet, 4.2.2015; יונתן עשת, **דיווח: סקר ישראל אחרי יוון בהשקעה בקשישים**, הטלוויזיה החברתית, 12.7.2015.

⁹⁸ **דוח העוני 2013**, ה"ש 97 לעיל, בעמ' 40-42.
⁹⁹ בג"ץ 366/03 **עמותת מחויבות לשלום וצדק חברתי נ' שר האוצר** (פס"ד מיום 12.12.2005). הדיון בעתירה אוחד עם עתירה נוספת שהגישו האגודה לזכויות האזרח והתנועה למלחמה בעוני.

¹⁰⁰ להרחבה ולסקירה היסטורית ראו: משכית בנדל, **"אין דבר כזה": על הסטנדרט הישראלי לקיום בסיסי (בכבוד)**

וקצבת הבטחת הכנסה, האגודה לזכויות האזרח, אוקטובר 2013 (להלן: **"אין דבר כזה"**).

¹⁰¹ **דוח הוועדה למלחמה בעוני בישראל – חלק 1: דוח המליאה**, יולי 2014, bit.ly/1pDwc5M.

יוקר המחייה ואת רמת החיים בארץ.¹⁰² גם ההחלטה להעלות את קצבאות הילדים בשיעורים האמורים היא שרירותית: היא אינה מבוססת על קריטריונים ענייניים ההולמים את מטרת הקצבאות – שמירה על קיום בכבוד של מוטבי הקצבה, ואין בה כדי לשפות את הזכאים בגין הקיצוץ שנערך בקצבאות לפני למעלה מעשור.

השנה החליטה הממשלה לכונן מדד עוני חדש, שיביא בחשבון את ההנחות וההטבות שמקבלות משפחות עניות מהמדינה ומרשויותיה.¹⁰³ אולם ההחלטה אינה בוחנת את ההטבות באופן שוויוני, ומתעלמת למשל מהכנסות של העשירונים העליונים מהטבות ומפטורים ממס. באופן זה עלול המדד ליצור מצג שווא של הקטנת ממדי העוני ואי השוויון. במקום לחפש דרכים להצגת שיפור מלאכותי בנתוני העוני, על מדינת ישראל לכונן מנגנון מקצועי שיקבע את סכום הקצבאות לפי צרכי מקבליהן, כפי שנעשה במדינות אחרות בעולם. יש לקבוע בסיועם של מומחים סל צרכים או מדד אחר לקיום בכבוד, ולגזור ממנו את סכומי הקצבאות ואת מנגנון העדכון שלהן.¹⁰⁴ כך אפשר יהיה להבטיח שהשינויים בגובה הקצבאות לא ייעשו באופן שרירותי ולפי צרכים פוליטיים, ושמנגנון הקצבאות יהווה רשת בטחון אמיתית שתבטיח קיום בכבוד.

¹⁰² המלצתה של ועדת השרים היא לכאורה מנומקת יותר, שכן המטרתה היא להעלות את מקבלי התוספת אל מעל קו העוני, אלא שקו העוני עצמו הוא מדד שרירותי.

¹⁰³ מיקי פלד, **מדד עוני חדש ידווח על פחות עניים מבמציאות**, כלכליסט, 4.8.2015; **כלי סיוע לטיפול בעוני וליצירת שוויון הזדמנויות**, החלטה מספר 361 של הממשלה מיום 05.08.2015.

¹⁰⁴ להרחבה ראו: **"אין דבר כזה"**, ה"ש 100 לעיל.